

STOSUNKI BILATERALNE INDII I PAKISTANU – TRUDNE SĄSIEDZTWO

Miguel Naueje

Zakład Stosunków Międzynarodowych, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej,
Plac Litewski 3, 20-080 Lublin, ango1975@wp.pl

Streszczenie. Celem artykułu jest analiza skomplikowanych relacji między Indiami i Pakistanem oraz głównych przyczyn trwającego konfliktu między tymi państwami na tle różnic religijnych, etnicznych, sporu o podział terytorialny i polityczny. Napięte stosunki wynikające także z rywalizacji o wpływ w regionie w sferze militarnej, gospodarczej, technologicznej, nuklearnej doprowadzają do wzrostu zagrożenia bezpieczeństwa w regionie Azji Południowej.

Słowa kluczowe: Indie i Pakistan, trudne sąsiedztwo w regionie, brak zaufania w relacji między państwami, rywalizacja polityczna i militarna, zagrożenie niepodległości, ochrona bezpieczeństwa państwa, trudna relacja bilateralna, wyzwania i zagrożenia

WPROWADZENIE

Indie i Pakistan to dwa państwa bardzo aktywne politycznie w regionie Azji Południowej, zróżnicowane pod wieloma względami, m.in.: politycznym, kulturowym, językowym, etnicznym, społecznym i religijnym¹. To dwa suwerenne podmioty prawne, rywalizujące między sobą o wpływy polityczne w regionie. Różnią się gospodarczo i technologicznie², a także pod względem potencjału siły militarnej.

Stosunki między Indiami i Pakistanem są bardzo napięte na wielu płaszczyznach. Brakuje zaufania w relacjach bilateralnych między nimi. Problem ten dotyczy przede wszystkim podziału terytorialnego tych państw i rywaliza-

¹ N. Jha, *Cultural and Philosophical Roots of India*, New Delhi 1989, s. 49.

² L. Antonowicz, *Podręcznik prawa międzynarodowego*, Warszawa 2005, s. 152–153.

cji politycznej o wpływy w regionie³. Równie ważnym powodem niestabilności jest terroryzm. Napięcie w relacjach pomiędzy Indiami i Pakistanem powodują: problemy związane z nielegalną imigracją, zagrożenia związane z proliferacją broni masowego rażenia, problemy społeczne, korupcję, niestabilność w funkcjonowaniu instytucji państwa, przestępczość zorganizowaną i biedę⁴.

Stosunki międzynarodowe zmieniają się w regionie Azji Południowej bardzo dynamicznie, a relacje bezpośrednie między państwami tego regionu są burzliwe, mogą spowodować wystąpienie konfliktu zbrojnego⁵. Zainteresowanie społeczności międzynarodowej sytuacją w tym regionie skupia się głównie na relacjach Indii i Pakistanu, ich rywalizacji w sferze militarnej, gospodarczej, nuklearnej i religijnej. Wszystkie te problemy mogą zagrażać bezpieczeństwu międzynarodowemu, zwłaszcza zaś bezpieczeństwu innych państw leżących w Azji Południowej⁶.

Celem artykułu jest analiza skomplikowanych relacji między Indiami i Pakistanem oraz głównych przyczyn trwającego konfliktu.

PRZYCZYNY PODZIAŁU NA DWA ODRĘBNE PAŃSTWA

Marzenia Brytyjczyków o utworzeniu wspólnego państwa, które istniało przed podziałem kolonii na dwa państwa, okazały się niemożliwe do zrealizowania z powodu ostrego konfliktu wynikającego z różnic kulturowych, religijnych i etnicznych między muzułmanami i hindusami⁷. Pogodzenie tych różnic było niemożliwe – Indie i Pakistan nie mogły istnieć jako jedno spójne państwo⁸. Odmienne jest analiza historyków indyjskich, w ujęciu której Wielka Brytania była głównym odpowiedzialnym i winnym podziału Indii Brytyjskich⁹.

Projekt polityczny podziału Indii na dwa suwerenne państwa miał duży wpływ na przebieg rywalizacji między Indiami i Pakistanem. Już na samym początku Indie otrzymały o wiele korzystniejsze warunki niż Pakistan, co zadecydowało o ich lepszej sytuacji wewnętrznej i międzynarodowej¹⁰. Indie,

³ K. Rasler, W. Thompson, *Strategic Rivalries in World Politics. Position, Space and Conflict Escalation*, New York 2007, s. 21–25.

⁴ S. Tokarski, S. Bhutani, *Nowoczesne Indie. Wyzwania rozwoju*, Warszawa 2007, s. 68–69.

⁵ P. Diehl, G. Goertz, *War and Peace in International Rivalry*, Detroit 2000, s. 143–220.

⁶ K. Sathasivam, *Uneasy Neighbors: India, Pakistan, and U.S. Foreign Policy*, Burlington 2005, s. 10–15.

⁷ E. Sridharan, *International Relations Theory and the India–Pakistan Conflict*, New Delhi 2005, s. 103–124.

⁸ P. Calvocoressi, *Polityka międzynarodowa po 1945 roku*, Warszawa 1998, s. 485–487.

⁹ A. Misra, *India–Pakistan Coming to Terms*, New York 2010, s. 25–30.

¹⁰ J. Modrzejewska-Leśniewska, *Konflikty indyjsko-pakistańskie 1947–2004*, w: *Konflikty kolonialne i postkolonialne w Afryce i Azji 1969–2006*, red. P. Ostaszewski, Warszawa 2006, s. 391–392.

jako niekwestionowany lider gospodarczy w regionie Azji Południowej, mają ogromną przewagę nad Pakistanem. Pakistan jest słabszym państwem od Indii pod każdym względem, co nie oznacza jednak, że ma być lekceważony¹¹. Pakistan zawiera różne koalicje, mające na celu zmniejszenie dominacji Indii w regionie¹². Według jednego z prominentnych polityków pakistańskich, wypowiadającego się o programie nuklearnym państwa, posiadanie broni nuklearnej jest dla Pakistanu szansą na zmniejszenie przewagi Indii pod względem ludności i gospodarki¹³. Rywalizacja tych państw prowadzi niejednokrotnie do wręcz groźnych zachowań, np. kilku pakistańskich polityków stwierdziło, że naród może przez kilka lat umierać z głodu, ale Pakistan musi posiadać broń nuklearną¹⁴.

Indie wewnętrznie mają problemy z zapewnieniem bezpieczeństwa w regionie – zmagają się też z problemami ekonomicznymi, zróżnicowanej struktury społecznej i wysokich wskaźników biedy, a także biurokracji w administracji państwowej¹⁵. Jak podaje Agnieszka Kuszewska, Indie są krajem liczącym 1 miliard 200 milionów mieszkańców, rosnącym w siłę gospodarczą, gwarantującą potęgę w regionie Azji Południowej¹⁶. Przodują też pod względem aspiracji międzynarodowych – aktywnie uczestniczą w polityce globalnej, dążą do zostania stałym członkiem Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych. Z kolei model federalny państwa gwarantuje udział w życiu politycznym Indii różnych grup etnicznych, kulturowych, językowych i religijnych. Jako kraj Indie pozostają zróżnicowane, ale jako naród są zjednoczone¹⁷. To demokratyczne państwo z najstarszą cywilizacją, tradycją i kulturą w regionie, oparte na wartościach tradycyjnych i współczesnych. Podstawowymi zasadami funkcjonowania państwa są jedność i różnorodność, neutralność, praworządność, demokracja i poszanowanie podstawowych praw człowieka. Systemem politycznym Indii jest republika federalna. Władza dzieli się na wykonawczą, ustawodawczą i sądowniczą. Indie są państwem świeckim, a do sprawowania rządów władza w państwie otrzymuje silne poparcie ze strony społeczeństwa¹⁸. Buddyzm, jako dominująca religia, jest czynnikiem konstytuującym podstawowe wartości kulturowe Indii. Jednoczy społeczeństwo w działaniach na rzecz wspólnego

¹¹ S. Cohen, *India Emerging Power*, Washington 2001, s. 37.

¹² A. Z. Hilali, *US – Pakistan Relationship: Soviet Invasion of Afghanistan*, Burlington 2005, s. 31–35.

¹³ T. Paul, *The India–Pakistan Conflicts: An Enduring Rivalry*, New York 2005, s. 3–4.

¹⁴ R. Włoch, *Nuklearny wymiar stosunków indyjsko-pakistańskich*, w: *Konflikty współczesnego świata*, red. G. Ciechanowski, J. Sielski, Toruń 2006, s. 35–36.

¹⁵ D. Brązkiewicz, Z. Śliwa, *Współczesne uwarunkowania bezpieczeństwa Azji*, Warszawa 2011, s. 45.

¹⁶ A. Kuszewska, *Indie i Pakistan w stosunkach międzynarodowych. Konflikty, strategie, bezpieczeństwo*, Warszawa 2013.

¹⁷ H. Bhattacharyya, *Federalism and Competing Nations In India*, w: *Multinational Federalism*, red. M. Burgess, J. Pinder, New York 2007, s. 57.

¹⁸ P. Robb, *A History of India*, New York 2002, s. 10–15.

dobra, przenosi wartości moralne w sferę życia publicznego. Indie są otwarte na współpracę z innymi państwami w regionie. Prowadzą politykę pokojową wobec wszystkich sąsiadów. Zarówno historia, jak i rozwój cywilizacyjny Indii to bardzo interesujące i złożone zagadnienia, a wpływ kultury indyjskiej jest widoczny w wielu państwach w niemal całej Azji (nie tylko w jej południowej części), m.in. w: Japonii, Tybecie, Nepalu, Indonezji, Mongolii i Chinach¹⁹. Indie rosną w siłę w dziedzinie gospodarczej, są potęgą nuklearną, liczącym się partnerem na arenie międzynarodowej i gwarantem bezpieczeństwa w regionie Azji Południowej.

ISTOTA KONFLIKTU

Główną przyczyną konfliktu między Indiami i Pakistanem jest niezadowolenie z granic wytyczonych w momencie uzyskania przez te kraje niepodległości. Napięcia rodzą ponadto: różnice w mentalności społeczeństw obu krajów i problemy związane z relacjami fundamentalistów, zarówno wśród pakistańskich muzułmanów, jak i wyznawców hinduizmu w Indiach²⁰.

Głównym zarzutem Indii wobec Pakistanu jest nieskuteczność w walce z terroryzmem. W wielu przypadkach władze pakistańskie nie reagują właściwie, przymykają oko na działania ugrupowań terrorystycznych (związanych z al-Kaidą) i innych separatystycznych i fundamentalistycznych, działających w ramach struktur międzynarodowego terroryzmu na terenie Pakistanu²¹.

Pakistan w regionie Azji Południowej miał zapewnić schronienie społeczeństwu muzułmańskiemu, ochronę prawa i interesu muzułmanów w regionie – to jedne z głównych przyczyn jego utworzenia²². Pakistan jest jednym z największych państw muzułmańskich, w którym islam jest nie tylko fundamentem prawa i praw moralnych, ale też podstawowym elementem wyznaczającym kulturę i tożsamość każdego muzułmanina. Znaczenie Pakistanu na arenie międzynarodowej jest różnie oceniane²³. Po ataku terrorystycznym al-Kaidy na Stany Zjednoczone w 2001 roku rząd Pakistanu oferował pomoc rządowi amerykańskiemu w walce z terroryzmem międzynarodowym. Szczególne znaczenie ma zaangażowanie władz Pakistanu w walkę z terroryzmem w Afganistanie, które polegało na udostępnieniu własnego terytorium do celów logistycznych i przemieszczenia wojsk amerykańskich oraz koalicji sił wojskowych państw

¹⁹ S. Khilnami, *The Idea of India*, London 2003, s. 41–45.

²⁰ S. Percival, *India, Pakistan and the West*, London 1949, s. 190–198.

²¹ B. Metcalf, *A Consise History of Modern India*, Cambridge 2006, s. 136–140.

²² M. Alagppa, *Asian Security Practice: Material and Ideational Influence*, Stanford 1998, s. 25–30.

²³ A. Jalal, S. Bose, *Modern South Asia: History, Culture, Political Economy*, New Delhi 2004, s. 131.

NATO²⁴. Pomimo to, Pakistan określany jest jako państwo nieprzewidywalne, które nie panuje nad wewnętrzną sytuacją polityczną. Trudno także nie zauważyć pobłażliwego traktowania ugrupowań terrorystycznych przez władze pakistańskie.

Indie są zdecydowanymi przeciwnikami terroryzmu (nie są skłonne do podobnych kompromisów), twardo żądają od władz Pakistanu, aby ukarały winnych zamachu przeprowadzonego w Bombaju w 2008 roku. Indie czują się zagrożone przez terrorystów pakistańskich, którzy często na swe ofiary wybierają Hindusów²⁵.

Konflikt Indii i Pakistanu, trwający do dzisiaj, ma podłoże historyczne. Punktem spornym jest chęć posiadania wpływów w szczególnie ważnym gospodarczo zarówno dla Chin, Indii i Pakistanu – regionie Dżammu i Kaszmiru. Region ten jest strategiczny dla interesów wewnętrznych i gospodarki wymienionych państw²⁶.

HISTORYCZNA GENEZA KONFLIKTU

W 1600 roku królowa Anglii Elżbieta I powołała Angielską Kompanię Wschodnioindyjską, która miała monopol na handel ze wschodnimi Indiami, obejmującą Bombaj, Madras i Kalkutę. Oprócz wymiaru gospodarczego Kompania spełniała też funkcję polityczną, miała bowiem uprawnienia nie tylko polityczne, ale i administracyjne. Anglicy dopiero w XIX wieku zdołali całkowicie opanować Indie²⁷.

Na początku XIX wieku zaczęła rosnać świadomość narodowa społeczeństwa indyjskiego, zaczęto poważnie myśleć nad uzyskaniem niepodległości i stworzeniem własnego państwa. Przed uzyskaniem niepodległości muzułmanie i hindusi prowadzili między sobą zażartą walkę o uzyskanie wpływów w administracji kolonialnej²⁸. Pakistańczycy od początku nie potrafili zaakceptować kolonizatorów, uważali ich za okupantów, nie chcieli uczyć się ani kultury brytyjskiej, ani języka angielskiego²⁹. Społeczeństwo muzułmańskie uważało, że ma własną kulturę i nie potrzebuje przyjmować obcej kultury brytyjskiej³⁰. Pakistańczycy byli nieufni wobec władz kolonialnych, ale też wobec

²⁴ T. Paul, *The India-Pakistan Conflicts...*, s. 3–4.

²⁵ P. Lyon, *Conflict between India and Pakistan: an Encyclopedia*, ABC-CLIO, Santa Barbara 2008, s. 140.

²⁶ S. Cohen, *The Idea of Pakistan*, Washington 2004, s. 22–25.

²⁷ N. Mansergh, *Survey of British Commonwealth Affairs: Problems of Wartime Cooperation and postwar Change 1939–1952*, London 1968, s. 213.

²⁸ A. Varshney, *Ethnic Conflict and Civic Life. Hindus and Muslims in India*, New Haven 2002, s. 175.

²⁹ S. Sarkat, *Public Administration In India*, New Delhi 2010, s. 31–35.

³⁰ R. Guha, *Makers of Modern India*, Cambridge 2011, s. 8–10.

zaangażowanej w administrację kolonialną hindusów³¹. Sytuacja ekonomiczna muzułmanów w Indiach była słabsza niż hindusów³². Muzułmanie, trатовani w Indiach jako społeczeństwo gorszej kategorii, bez prawa do awansu społecznego, nie mogli wykonywać niektórych zawodów, nie mieli też dostępu do edukacji³³. Sytuacja społeczeństwa indyjskiego była o wiele lepsza – hindusi szybciej adaptowali się do kultury brytyjskiej, byli bardziej wykształceni i lepiej posługiwali się językiem angielskim, co powodowało, że łatwiej im było znaleźć pracę w administracji kolonialnej³⁴. Społeczeństwo indyjskie od zawsze uważało społeczeństwo muzułmańskie za bardziej zacofane, konfliktowe, wrogo nastawione. Konflikt między Indiami i Pakistanem podsycą brak zaufania między tymi państwami³⁵.

Kolejnym powodem podziału na dwa państwa był brak porozumienia między Ligą Muzułmańską, reprezentującą interesy mniejszości muzułmańskiej, dążącą do podziału Indii na dwa państwa, a Kongresem Narodowym, reprezentującym interesy społeczeństwa indyjskiego, opowiadającym się za jednością państwa³⁶.

Pomimo zakazów i represji ze strony kolonizatorów hindusi nie tracili zapału, tworzyli nowe ruchy obywatelskie występujące przeciwko władzom kolonialnym. Członkami tych ruchów byli przedstawiciele różnych środowisk (od intelektualistów poprzez robotników i rolników aż do lekarzy), którzy nie byli zadowoleni z tego, że kolonizatorzy dążyli do stworzenia w Indiach własnego państwa³⁷. W celu stawienia oporu Brytyjczykom stworzono Kongres Narodowy, który zmusił władze kolonialne do prowadzenia rozmów z ruchami obywatelskimi, do poprawy sytuacji materialnej i życiowej mieszkańców Indii oraz do uznania tego państwa za niepodległe³⁸. Dla złagodzenia sytuacji władze brytyjskie zaczęły wprowadzać zmiany wewnętrzne w tej kolonii, dające Hindusom szansę uniezależnienia się od administracji kolonialnej i uczestniczenia miejscowej ludności w życiu publicznym kraju. Następnie, rozpoczęto inwestowanie środków publicznych w gospodarkę, przemysł, kolej, budownictwo i rolnictwo³⁹. Te starania nie zatrzymały jednak dążenia mieszkańców Indii do stworzenia własnego, niepodległego państwa. Konflikt był krwawy i pochłoniął wiele istnień ludzkich. Na podstawie decyzji rządu brytyjskiego z 1946 roku

³¹ A. Raina, *Inside Raw: The Story of India*, New Delhi, 1981, s. 50–54.

³² D. Rothermund, *Indie. Nowa azjatycka potęga*, Warszawa 2010, s. 22–23.

³³ D. Rothermund, *History of India*, New York 2004, s. 250.

³⁴ D. Rothermund, *Indie...*, s. 18–19.

³⁵ L. Ziring, *Pakistan in the Twentieth Century. A Political History*, Karachi 1999, s. 4–10.

³⁶ S. Tokarski, S. Bhutani, *Nowoczesne Indie...*, s. 60–63.

³⁷ A. Varshney, *Ethnic Conflict and Civic Life: Hindus and Muslims in India*, New Haven 2003, s. 30–34.

³⁸ *Ibidem*, s. 16–21.

³⁹ W. Van Schnedel, *The Bengal Borderland: beyond State and Nation in South Asia*, London 2005, s. 263.

wycofano wojska brytyjskie z Indii⁴⁰. Tymczasowym wicekrólem brytyjskim w Indiach został Louis Mountbatten, który miał przeprowadzić podział Indii na dwa państwa⁴¹. Plan ten powiódł się i Pakistan od 1947 roku jest niepodległy. Nie rozwiązało to jednak wszystkich problemów, a wręcz przeciwnie – spowodowało wystąpienie kolejnych konfliktów pomiędzy Indiami a Pakistanem⁴². Na podstawie aktu uzyskania niepodległości nastąpił podział Indii na dwa państwa – Indie i Pakistan.

Konflikt religijny i inne konflikty wewnętrzne sprawiły, że po ustanowieniu przez brytyjskich kolonizatorów Indii krajem niepodległym, Pakistan oddzielił się i stał się suwerennym państwem⁴³. Jeszcze w okresie kolonialnym warunki materialne społeczeństwa indyjskiego były lepsze niż warunki społeczeństwa muzułmańskiego. Hindusi zajmowali stanowiska w administracji, nie traktowali kolonizatorów jak okupantów i wrogów, co czynili z kolei muzułmanie⁴⁴.

SPÓR O KASZMIR

Geneza konfliktu o Kaszmir między Indiami i Pakistanem sięga momentu podziału Indii brytyjskich na dwa państwa w 1947 roku. Społeczeństwa muzułmańskie i indyjskie od zawsze były skonfliktowane. Nie ufały sobie wzajemnie i były do siebie wrogo nastawione, czego skutkiem były cztery wojny między Indiami a Pakistanem. Przyniosły one jednak duże straty materialne i społeczne⁴⁵.

Konflikt o region Dżammu i Kaszmir między Indiami i Pakistanem jest jednym z najdłuższych konfliktów o charakterze zbrojnym w historii – trwa do tej pory. Nawet mediacje prowadzone przez społeczność międzynarodową nie doprowadziły do jego zakończenia⁴⁶. Konflikt o Kaszmir ma duże znaczenie dla sytuacji wewnętrznej obu stron. Uzyskanie kontroli w tym regionie jest sprawą prestiżową, istotną zarówno dla Indii, jak i dla Pakistanu. Żadna ze stron nie chce iść na ustępstwa, które pozwoliłyby zakończyć ten spór⁴⁷.

⁴⁰ J. Walsh, *A Brief History of India*, New York 2011, s. 182.

⁴¹ K. Kubiak, J. Kubiak, *Indie – Pakistan 1971*, Warszawa 1997, s. 5–6.

⁴² B. Wizimirska, *Indie – Pakistan – Bangladesz. Między wojną a pokojem*, Warszawa 1981, s. 15–17.

⁴³ C. Ali, *Pakistan: The Fatherland of Pak Nation*, Cambridge 1947, s. 20–25.

⁴⁴ M. Chambers, *South Asia in 2020: Future Strategic Balances and Alliances*, Carlisle 2002, s. 251.

⁴⁵ T. Tan, G. Kudaisya, *The Aftermath of the Partition in South Asia*, New York 2000, s. 13–15.

⁴⁶ S. Ganguly, *The Crisis in Kashmir. Portents of War, Hopes of Peace*, Cambridge 1998, s. 9–15.

⁴⁷ H. Zaheer, *The Times of Trial. The Rawalpindi Conspiracy 1951. The fist Coup Attempt in Pakistan*, Lahore 2007, s. 62–74.

Region Kaszmiru znajduje się w obszarze granic terytorialnych sąsiadujących ze sobą trzech państw: Indii, Pakistanu i Chin, z których każde sprawuje jurysdykcję w części tego regionu. Kaszmir od dawna był punktem zapalnym dla ościennych państw ze względu na swoje położenie, warunki klimatyczne, bogactwa naturalne, rozwijającą się gospodarkę oraz turystykę. Region ten znany jest z produkcji wielu rodzajów tkanin, a wyroby z kaszmiru są ważnym źródłem dochodu⁴⁸.

Obszar terytorialny Kaszmiru wynosi 222,2 tys. km². Największa część powierzchni należy do Indii, tj. 101,3338 tys. km², obejmując wschodni region Dżammu, Kotlinę Kaszmirską, Ladakh, Siaczen. Następny duży obszar należy do Pakistanu, tj. 85,846 tys. km kw. W skład terytorium kontrolowanego przez Pakistan wchodzi zachodni region Azad, Wolny Kaszmir i północna część Dżammu, a także tzw. Terytoria Północne (Northern Areas), które do 1947 roku były częścią Kaszmiru⁴⁹. Chiny sprawują jurysdykcję na 37,555 tys. km². W skład obszaru podległego Chinom wchodzi północno-wschodni region Ladakhu, Dolina Shaksam⁵⁰.

Kaszmir jest regionem strategicznym dla interesów wewnętrznych i gospodarczych Chin, Indii i Pakistanu. Walka między państwami o wpływy polityczne spowodowała już duże straty ekonomiczne, materialne i społeczne, których nie da się odrobić⁵¹.

RELACJE DWUSTRONNE MIĘDZY INDIAMI I PAKISTANEM – PRÓBY ZMIAN

W związku z występującymi licznymi konfliktami o różnorodnym podłożu Indie i Pakistan nie prowadziły oficjalnych rozmów przez kilka lat. Sytuacja uległa zmianie w 2004 roku, wówczas oba państwa wyraziły chęć podjęcia rozmów. Ustalono, że trwające problemy wymagają rozwiązania⁵². Ważne jest bowiem zapewnienie pokoju w regionie oraz stworzenie warunków do budowania wzajemnych relacji opartych na zaufaniu. Za konieczne uznano rozwiązanie kwestii Kaszmiru, Morza Arabskiego, podjęto temat walki z terroryzmem i handlem narkotykami. Podjęto też wątek sporu o korzystanie ze wspólnej rzeki oraz pro-

⁴⁸ A. P. Thakur, S. Padney, *21 st Century India: View and Vision*, New Delhi 2009, s. 112–114.

⁴⁹ E. Margolis, *War at the Top of the World. The Struggle of Afghanistan, Kashmir and Tibet*, New York 2000, s. 121–122.

⁵⁰ J. Hewitt, *A Crisis – Density formulation for Enduring Rivalries*, New Delhi 2005, s. 183.

⁵¹ T. Ataov, *Kashmir and Neighbors. Tele, Terror, Truce*, Aldershot 2001, s. 56–57.

⁵² N. C. Behera, *India and the International Order :From Norms to Realpolitik*, New Delhi 2005, s. 30–35.

blem ustalenia granicy w Himalajach. Rozmawiano także o stworzeniu mechanizmu umożliwiającego kontakt między Indiami i Pakistanem⁵³.

Przeszkodą w prowadzeniu dialogu między Indiami i Pakistanem był zamach terrorystyczny w Bombaju w 2008 roku. Zamachu dokonało ugrupowanie Lashkar-e-Taiba, działające na terenie Pakistanu. Zginęły wówczas 174 osoby. Indie postawiły warunek wznowienia rozmów – żądały od Pakistanu zniesienia wszystkich struktur terrorystycznych działających na jego terenie i przekazania wszystkich osób poszukiwanych za prowadzenie działalności terrorystycznej, ukrywających się na terenie Pakistanu⁵⁴. Pakistan wciąż dąży do ukarania wszystkich osób związanych z atakiem na Bombaj, ale władze Indii nie są zadowolone, że wśród skazanych do tej pory nie znalazł się jeden z organizatorów ataku i przywódców organizacji terrorystycznej – Hafiz Saeed. Zerwany dialog próbowano podjąć w 2009 roku na forum międzynarodowym państw niezaangażowanych w Egipcie⁵⁵. Jednak z powodu niezadowolenia wewnętrznej opozycji indyjskiej wysiłek dyplomatyczny obu stron nie przyniósł poprawy relacji między Indiami i Pakistanem. Rozmowy zostały wznowione w 2011 roku. Jak podaje Patryk Kugiel, problemami utrudniającymi nawiązanie dialogu między Indiami i Pakistanem są terroryzm i polityka Pakistanu wobec ugrupowań terrorystycznych, działających przeciwko Indiom⁵⁶. Pomimo trudnych relacji bilateralnych między Indiami i Pakistanem oraz wzajemnej nieufności związanej z problemami o charakterze historycznym, kulturalnym, społecznym, gospodarczym, religijnym i politycznym, które dzielą oba państwa, możliwa jest między nimi współpraca. Indie i Pakistan, jako suwerenne podmioty prawa międzynarodowego, które posiadają czynne i bierne prawo legacji, utrzymują obecnie oficjalne stosunki dyplomatyczne w wymiarach: politycznym kulturowym i gospodarczym, a także o charakterze transgranicznym w dziedzinach transportu, komunikacji i bezpieczeństwa. W ramach współpracy transgranicznej służby graniczne Indii i Pakistanu prowadzą wspólne patrole graniczne, ponadto odbywa się wolny ruch wizowy, umożliwiający swobodny przepływ osób i towarów na granicy między tymi państwami. Dzięki temu odnowiono więzi rodzinne, zerwane z powodu konfliktu, ułatwiona została komunikacja między ludźmi, wymiana gospodarcza, poprawiła się jakość życia mieszkańców na obszarach przygranicznych i w Indiach, i w Pakistanie.

Relacje między ludźmi są bardzo przyjazne po obu stronach. Są osoby, które mają krewnych po stronie pakistańskiej i indyjskiej. Społeczeństwa indyjskie i muzułmańskie utrzymują między sobą relacje o charakterze kulturowym

⁵³ P. Kugiel, *Wznowienie indyjsko-pakistańskich rozmów dwustronnych*, „Biuletyn PISM” 2010, nr 36 (644) z 3 maja 2010 roku.

⁵⁴ D. P. Sharma, *The New Terrorism: Islamist International*, New Delhi 2005, s. 400–405.

⁵⁵ T. Naqvi, *The Politics of Commensuration: The Violence of Partition and the Making of Pakistani State*, New Delhi 2007, s. 47.

⁵⁶ P. Kugiel, *Wznowienie...*

z elementami obyczajowymi, religijnymi, które są ważne dla obu społeczeństw. Na szczeblu państwowym relacje Indii i Pakistanu osiągają moment szczytowy, a czasem ulegają pogorszeniu z powodu braku ufności, rywalizacji w regionie między oboma państwami, które mają własne ambicje i potencjał militarny, nuklearny, które występują jako element zastraszenia przeciwnika w regionie i służą budowaniu własnego prestiżu jako państwa zdolnego do zapewnienia sobie bezpieczeństwa, ochrony własnych podstawowych wartości i interesu narodowego. Konieczność zapewnienia bezpieczeństwa w regionie Azji Południowej jest priorytetem polityki bezpieczeństwa narodowego Indii i Pakistanu. Oba państwa są uznane za posiadaczy broni nuklearnej i – pomimo zakazu Rady Bezpieczeństwa ONZ – wzmacniają zdolność do posiadania broni jądrowej – inwestują duże pieniądze w tworzenie własnych technologii jądrowych. Indie i Pakistan uznane zostały w literaturze przedmiotowej za mocarstwa w dziedzinie energii nuklearnej.

ZAGROŻENIE BEZPIECZEŃSTWA W REGIONIE AZJI POŁUDNIOWEJ

Genezy problemu naruszania bezpieczeństwa w regionie Azji Południowej – przez konflikt między Indiami i Pakistanem – należy szukać w momencie podziału Indii brytyjskich na dwa państwa w 1947 roku. Decyzja podjęta przez administrację kolonialną w Indiach Brytyjskich była oparta na ustawie o niepodległości Indii, uchwalonej przez parlament brytyjski⁵⁷.

Region Azji Południowej geopolitycznie bardzo dynamicznie rozwija się, jest bogaty w zasoby naturalne, lecz nieustannie toczy się tu walka o wpływy polityczne między Indiami, Pakistanem i Chinami. Jako największe państwa występujące w tym regionie posiadają duży obszar, dużą liczbę ludności, zasoby ekonomiczne i zdolności militarne do reagowania w razie zagrożenia bezpieczeństwa⁵⁸. Wymienione państwa działają w regionie samodzielnie i dążą do utworzenia własnego systemu bezpieczeństwa, który dałby im możliwości przetrwania, rozwoju i pozwoliłby zapewnić bezpieczeństwo⁵⁹ w regionie. Do chwili obecnej w Azji Południowej nie został rozwiązany jeden z najdłuższych konfliktów o podział granic terytorialnych między Indiami, Pakistanem i Chinami⁶⁰.

Spór o terytorium jest głównym problemem powodującym napięcia i utrudniającym relacje bilateralne między tymi państwami. Konflikt podsyca też rywalizacja o wpływy w dziedzinach: gospodarczej, militarnej, technologicznej i energetycznej. W regionie Azji Południowej występują inne poważne pro-

⁵⁷ P. Kreisberg, D. Kux, *India – Pakistan. The first fifty years*, Cambridge 1999, s. 158–159.

⁵⁸ W. Wallbank, *A Short Story*, New Delhi 2007, s. 238–239.

⁵⁹ A. Varma, *Challenge of Change: Industrial Relations In Indian Industry*, New Delhi 1998, s. 69.

⁶⁰ C. Jean, *Geopolityka*, Wrocław 2003, s. 312–313.

blemy, które mogą stanowić zagrożenie dla życia obywateli i bezpieczeństwa państw⁶¹. Do największych zagrożeń w tym regionie należą proliferacja broni masowego rażenia, terroryzm międzynarodowy, zagrożenie „cyberprzestępcze”, hakerstwo, którego celem jest zniszczenie: infrastruktury komunikacyjnej państwa, systemu bankowego, sieci przesyłowych, sieci energetycznych, systemów informatycznych wojskowych i gospodarczych⁶². Pozostałe zagrożenia mają charakter religijny, etniczny oraz separatystyczny; wiążą się ściśle z fundamentalizmem islamskim, działaniem międzynarodowych ugrupowań przestępczych zajmujących się narkobiznesem⁶³. Działania terrorystów i fundamentalistów islamskich oparte są na zastraszaniu społeczeństwa i skierowane przeciwko władzy, przedsiębiorcom, przedstawicielom misji dyplomatycznych (stałej i tymczasowej)⁶⁴. Porwania dyplomatów przez terrorystów stosuje się jako jeden z elementów strategii zastraszania. W regionie występują również zagrożenia militarne, wojenne, nuklearne, epidemiologiczne, niebezpieczeństwo zanieczyszczenia środowiska, klęski żywiołowe, fałszerstwo, nędza, ubóstwo. Do tych wszystkich czynników stwarzających zagrożenie dołącza konflikt w sprawie podziału terytorialnego państw oraz słabo działająca instytucja państwa w tym regionie⁶⁵.

Indie występują jako nowoczesne państwo rosnące w siłę w dziedzinie gospodarczej, z własną innowacyjną technologią i zasobami ludzkimi. Jako państwo z najstarszą w historii demokracją w regionie Azji Południowej przez wiele lat prowadziły politykę opartą na zasadzie niezaangażowania się; nastawione były pokojowo w polityce międzynarodowej i relacjach bilateralnych z sąsiadami⁶⁶. Indie posiadają dużą przewagę nad innymi państwami w regionie w różnych dziedzinach: społecznej, ekonomicznej, technologicznej, militarnej i gospodarczej; aspirują do uzyskania statusu stałego członka w Radzie Bezpieczeństwa ONZ – mają do spełnienia szczególną rolę w polityce międzynarodowej⁶⁷, występując w regionie jako gwarant ładu i bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego. Indie, jako państwo nuklearne, przeznaczają dużo zasobów finansowych na umocnienie swojego bezpieczeństwa w regionie, realizuje wiele inwestycji w sektorze uzbrojenia, polegających na unowocześnieniu armii i wyposażeniu jej w sprzęt nowej generacji. Państwo to posiada jedną z najliczniejszych armii zawodowych, zdolną do reagowania i odstraszania przeciwników, zapewnienia bezpieczeństwa obywateli, suwerenności, inte-

⁶¹ U. Bajpai, *India and its Neighborhood*, Delhi 1986, s. 27–34.

⁶² V. Menon, *The Story of the Integration of the Indian States*, New York 1956, s. 39–45.

⁶³ B. D. Metcalf, *A Concise History of Modern India*, Cambridge 2006, s. 136.

⁶⁴ V. Prakash, *Terrorism in India's North-East: A Gathering Storm*, New Delhi 2008, s. 388–389.

⁶⁵ D. Rothermund, *op. cit.*, s. 148–149.

⁶⁶ J. Dixit, *India and Regional Developments*, New Delhi 2004, s. 39–47.

⁶⁷ M. Sondhi, *Reshaping India's Agenda in the U.N. System in the Post-Cold War Era*, New Delhi 2008, s. 3–10.

gralności terytorialnej. Siły militarne, polityczne i gospodarcze Indii w regionie Azji Południowej są uznane przez inne państwa. Indie nastawione pokojowo na budowanie bezpieczeństwa i współpracy z innymi państwami regionu na forum międzynarodowym, w ONZ uczestniczą w różnych misjach o charakterze stabilizacyjnym (budowania i przywracania pokoju oraz bezpieczeństwa). Jako aktywny, globalny gracz na forum międzynarodowym prowadzą walkę z terroryzmem międzynarodowym, który jest poważnym zagrożeniem dla życia obywateli, pokoju, bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego⁶⁸.

Problem bezpieczeństwa w regionie Azji Południowej powoduje napięcie w relacjach między Indiami i Pakistanem. W głównej mierze spór między tymi państwami dotyczy braku zaufania i środków do budowania bezpieczeństwa, zaszczości historyczne, kulturowe, językowe i zwyczajowe. Powoduje to, że te państwa są w ciągłym konflikcie, który wpływa bezpośrednio na bezpieczeństwo w regionie⁶⁹. Niestabilność sytuacji politycznej w regionie powoduje zagrożenie związane z terroryzmem fundamentalistów – utraty życia przez obywateli obu państw, a także zagrożenie bezpieczeństwa Indii i Pakistanu, naruszenia podstawowych praw obywateli i praw człowieka. Władze Indii robią wszystko, żeby wzmocnić własne bezpieczeństwo i chronić swoich obywateli przed atakami terrorystycznymi ze strony organizacji fundamentalistycznych z Pakistanu. Władze indyjskie walczą o zapewnienie: ciągłości funkcjonowania instytucji państwa, integralności terytorialnej państwa, suwerenności, szanowania wartości podstawowych związanych z państwem prawa, szanowania praw obywateli, prawa politycznego, praw człowieka i podstawowych wartości. Na terenie Indii i Pakistanu działają różne organizacje pozarządowe monitorujące kwestię przestrzegania przez władzę publiczną praw człowieka. Terroryzm i dostęp do broni masowego rażenia ugrupowań terrorystycznych, działających na terenie obu państw stanowią poważne zagrożenie i powodują problemy globalne, naruszające podstawowy ład pokoju i bezpieczeństwo w regionie.

ROLA INDII W REGIONIE

Indie występują w regionie jako państwo z ogromnym obszarem terytorialnym i liczną populacją oraz dużym potencjałem siły gospodarczej, militarnej, technologicznej, społecznej i kulturowej. Indie są jedną z najstarszych cywilizacji kulturowych w Azji Południowej, z dużymi ambicjami do odgrywania szczególnej roli w polityce regionalnej i na arenie międzynarodowej. Posiadając jedną z największych gospodarek w Azji Południowej, Indie mają możliwości

⁶⁸ J. Bagchi, *India's Soft Power*, New Delhi 2006, s. 40–45.

⁶⁹ S. Cohen, *India. Emerging Power*, New Delhi 2002, s. 5–10.

i siły do występowania w regionie jako stabilizator i gwarant bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego⁷⁰.

Indie rosną w siłę w ramach gospodarki regionalnej i globalnej. Jako państwo rozwijają się w dziedzinie innowacyjności technologicznej, usług komputerowych, oprogramowania komputerowego, usług telefonicznych, komunikacji i usług turystycznych. Są też wzorem najbardziej demokratycznego państwa w regionie Azji Południowej i wzorem do naśladowania dla innych państw w dziedzinie rozwoju, ponieważ w Indiach dokonuje się duży skok cywilizacyjny dzięki inwestycjom w rozwój gospodarczy i własny kapitał ludzki⁷¹. Poprawiane są warunki pracy i wysokość wynagrodzenia, zachowana zostaje przejrzystość w prawie pracy, funkcjonuje jasna procedura podatkowa, jest łatwość zakładania firm, stabilność polityczna⁷². Te wszystkie czynniki stanowią atuty Indii, sprawiają, że państwo to jest atrakcyjne dla inwestorów zagranicznych, a także powodują i przyspieszają rozwój gospodarki, co wpływa na poprawę jakości życia mieszkańców. Pozycja gospodarcza Indii w regionie jest niekwestionowana. Państwo to aspiruje do roli stałego członka Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych i, co za tym idzie, liczącego się partnera w tworzeniu polityki globalnej, zapewnianiu bezpieczeństwa regionalnego i międzynarodowego⁷³. Indie dbają o obronę swojej suwerenności, integralności terytorialnej, nienaruszalności granic, ale także o dostęp do wody pitnej i wód morskich. W ramach współpracy wojskowej Indie współpracują ze Stanami Zjednoczonymi, Rosją, Chinami i państwami członkowskimi Unii Europejskiej. Według analizy prowadzonej przez analityków do spraw bezpieczeństwa Stanów Zjednoczonych na rzecz administracji prezydenta w Białym Domu, siły gospodarcze Indii umożliwiają stabilizację sytuacji politycznej i bezpieczeństwa w regionie Azji Południowej. Indie jako państwo o najstarszym funkcjonującym systemie politycznym i demokracji, posiadają bardzo zróżnicowane społeczeństwo pod względem kulturowym, etnicznym i religijnym⁷⁴. Indie mogą stać się wzorem do naśladowania dla innych państw w regionie także z powodu: atrakcyjności kulturowej, geograficznej, turystycznej, stabilności politycznej, wzrostu gospodarczego, wzrostu płac, respektowania praw człowieka, szanowania prawa mniejszości narodowych, religijnych, etnicznych. Pozycja neutralna Indii i unikanie konfliktu z innymi państwami regionu są podstawą polityki zagranicznej państwa. Budowane są przyjazne i pokojowe relacje z sąsiadami. Wzmocnione zostały zdolności utrzymania bezpieczeństwa wewnętrznego i reagowania w momencie kryzysu i zagrożenia zewnętrznego.

⁷⁰ A. Kunda, *India 's National Security: Strong at Home Engaged Abroad*, New Delhi 2004, s. 32.

⁷¹ G. Perkovich, *Is India a Major Power*, Washington D.C. 2004, s. 139–140.

⁷² S. Tokarski, S. Bhutani, *op. cit.*, s. 116–117.

⁷³ C. R. Mohan, *India and the balance of Power*, New Delhi 2004, s. 10–15.

⁷⁴ K. Sundarji, *A Strategy for the twenty first Century*, New Delhi 2000, s. 20–24.

Zdolności polityczne Indii w regionie i silna pozycja gospodarcza wzmacniają ambicje państwa do wzięcia odpowiedzialności za bezpieczeństwo w regionie i globalnej roli w polityce światowej. Indie są w regionie obrońcą polityki gospodarczej państw Trzeciego Świata.

ROLA PAKISTANU W REGIONIE

Pakistan uznany jest w regionie Azji Południowej za jedno z najważniejszych państw islamskich, posiadających broń nuklearną i duży potencjał ludzki. Pakistan zalicza się do krajów rozwijających się i jest postrzegany jako państwo nieprzewidywalne, zmilitaryzowane, które nieustannie prowadzi rywalizację z Indianami o wpływy polityczne w regionie⁷⁵; skonfliktowane z Indianami z powodu nierozwiązanego sporu między państwami o podział terytorialny, a także z powodu sporu o Kaszmir oraz rywalizacji mającej charakter religijny, pomiędzy wyznawcami hinduizmu w Indiach a wyznawcami islamu w Pakistanie⁷⁶.

Pakistan, aktywny politycznie w regionie, pod względem ekonomicznym jest słaby i uzależniony od pomocy zewnętrznej. W ramach polityki rozwojowej instytucji międzynarodowych i udzielonej w tym zakresie pomocy, Pakistan odrabia zaległości rozwojowe i cywilizacyjne, co umożliwia wykorzystywanie swojej siły gospodarczej i konkurowanie z innymi państwami w regionie. Pomimo dużego wysiłku, który Pakistan ponosi w celu poprawienia sytuacji gospodarczej i poprawienia jakości życia swoich obywateli, państwo to jest uważane przez społeczność międzynarodową za państwo nieprzewidywalne. Poza tym społeczność międzynarodowa jest zaniepokojona brakiem stabilności i bezpieczeństwa w Pakistanie, które mogą przyczynić się do otwartej konfrontacji zbrojnej z innymi państwami w regionie⁷⁷.

W ramach polityki globalnej Pakistan uczestniczy czynnie w koalicji międzynarodowej w zwalczaniu terroryzmu międzynarodowego, bierze udział w działaniach przeciwko ugrupowaniom terrorystycznym Al-Kaidy i ugrupowaniom terrorystycznym Talibów w Afganistanie⁷⁸. W ramach współpracy międzynarodowej przeciwko terroryzmowi, jako głównego zagrożenia dla bezpieczeństwa i pokoju międzynarodowego, rząd Pakistanu udzielił pomocy rządowi Stanów Zjednoczonych, dając zezwolenie na stacjonowanie wojsk amerykańskich i prowadzenie wojskowej akcji logistycznej na terenie tego pań-

⁷⁵ P. Brass, *The Production of Hindu Muslim Violence in Contemporary India*, Seattle 2003, s. 231.

⁷⁶ S. Kerr, M. Nikitan, *Pakistan's Nuclear Weapons. Proliferation and Security Issues*, Washington 2011, s. 4–10.

⁷⁷ D. Brązkiewicz, Z. Śliwa, *op. cit.*, s. 62–63.

⁷⁸ M. Chaudhri, *Pakistan and the Regional Pacts*, Karachi 2008, s. 121–122.

stwa. Znacząca rola Pakistanu w tej sprawie jest niekwestionowana⁷⁹. Władze pakistańskie nadal współpracują z rządem amerykańskim, pomimo występującej rozbieżności dotyczącej sposobu angażowania się w walkę z terroryzmem międzynarodowym na terytorium Pakistanu i w Afganistanie⁸⁰.

Pakistan jest obecnie w koalicji państw zachodnich w misji międzynarodowej prowadzonej przez NATO, dotyczącej walki z terroryzmem międzynarodowym. Pakistan w regionie próbuje znaleźć swoje właściwe miejsce, które da mu możliwość do działania i uzyskania zaufania jako wiarygodnego partnera, zdolnego do utrzymania swojego zobowiązania i przestrzegania norm prawa międzynarodowego⁸¹. Rola Pakistanu w regionie może ulec zmianie, jeżeli zaistnieje wola ze strony przywódców politycznych Pakistanu do współpracy z państwami zachodnimi. Ta sytuacja dla Pakistanu do poprawienia swojej pozycji politycznej w regionie i uzyskania pomocy gospodarczej, umożliwiającej polepszenie jakości życia, rozwoju i bezpieczeństwa obywateli. Udział w koalicji państw zachodnich walczącej z terroryzmem w Afganistanie daje Pakistanowi szansę na uzyskanie pomocy gospodarczej ze strony państw Zachodu, które umożliwiają władzom budowę własnego modelu gospodarki, opartego na wiedzy i nowoczesnej technologii. Drogą do rozwoju jest uzyskanie środków w postaci kredytu na prowadzenie inwestycji o charakterze bezpośrednim, budowa infrastruktury publicznej, dywersyfikacja źródła energii, prowadzenie inwestycji w komunikacji publicznej, budowanie wiarygodności na arenie międzynarodowej jako państwa przewidywalnego, stabilnego, zdolnego do utrzymania swoich zobowiązań wobec partnerów na arenie międzynarodowej⁸². Gospodarka pakistańska rozwija się bardzo szybko. Pakistan posiada bardzo zróżnicowane społeczeństwo pod względem kulturowym, etnicznym, religijnym. Według teorii filozofii politycznej jest dwóch ojców założycieli Pakistanu: Muhammad Ikbāl (filozof i poeta) oraz Ali Jinnah (prawnik), który wykształcił się w Oxfordzie. Według Muhammada Ikbala Pakistan może się rozwinąć gospodarczo, jeżeli będzie stosować zasady związane z demokracją parlamentarną państw zachodnich oraz z tradycją państwa islamskiego, kładącą nacisk na prawo szariatu. Według Ali Jinnah rozwój gospodarczy Pakistanu nastąpi tylko wówczas, kiedy Pakistan będzie posiadał własne państwo rządzone przez muzułmanów. Proponował stworzenie samodzielnego państwa dla muzułmanów w Indiach. Różnice religijne dla Jinnah nie oznaczają tylko odmiennych zasad wiary w boga, innych form kultu, strojów czy formy stosowania określonej diety. Podstawowym problemem jest według niego fundamentalne podejście do spraw podziału społeczeństwa, sposobu rządzenia państwem, tolerancji

⁷⁹ S. Nawaz, *Pakistan it's army and the wars within*, Karachi 2008, s. 93–95.

⁸⁰ L. Goodson, *Afghanistan's Endless War. State Failure, Regional Politics and the Rise of Taliban*, Washington D.C. 2001, s. 31–34.

⁸¹ H. Synnott, *Transforming Pakistan. Ways out of Instability*, London 2009, s. 103–105.

⁸² L. Hadar, *Pakistan in America's War against Terrorism*, London 2002, s. 8–15.

religijnej, mechanizmu stanowienia prawa. Różnice społeczne i marginalizacja mogą prowadzić do powstania konfliktu między oboma społeczeństwami⁸³. W ramach polityki wewnętrznej Pakistanu czynniki etniczne i religijne mają duże znaczenie dla kształtowania polityki wewnętrznej państwa. W społeczeństwie pakistańskim obywatele są bardzo silnie związani z wartościami kulturowymi religii islamskiej, obyczajem związanym z tradycją etniczną, językową. Jedynym elementem łączącym tak bardzo zróżnicowane społeczeństwo jest religia. Równocześnie islam jako wartość kulturowa jest wykorzystywany przez polityków do podsycania nienawiści, podziału społeczeństwa i przemocy. Islam to podstawa do budowania sprawiedliwego społeczeństwa, gdzie wszyscy obywatele mogą czuć się równi i poszukiwać spełnienia przez wiarę.

WSPÓŁPRACA INDII ZE STANAMI ZJEDNOCZONYMI I UNIĄ EUROPEJSKĄ

Obecnie Indie prowadzą bliską współpracę z kilkoma państwami, wśród nich są przede wszystkim Stany Zjednoczone, Chiny, Rosja, Japonia, a także kraje Unii Europejskiej. W polityce zagranicznej Indie dla każdego z wymienionych państw stosują specjalne, indywidualne traktowanie, uzależnione od potrzeb gospodarczych i interesu narodowego⁸⁴.

Współpraca Indii ze Stanami Zjednoczonymi ma duże znaczenie o charakterze historycznym i gospodarczym. Genezy stosunków bilateralnych i gospodarczych między tymi państwami należy szukać w momencie uzyskania niepodległości przez Indie. Stany Zjednoczone uznały Indie jako nowy, suwerenny podmiot prawa międzynarodowego w regionie Azji Południowej. Te państwa, w ramach zasady wzajemności, nawiązały przyjazne stosunki dyplomatyczne, polityczne i gospodarcze⁸⁵. Stosunki między Indiami i Stanami Zjednoczonymi miały dobre i złe chwile. Od czasu zimnej wojny Stany Zjednoczone prowadziły politykę bilansowania w regionie Azji Południowej, wspierając zarówno Indie, jak i Pakistan. W czasie zimnej wojny relacje między Indiami i Stanami Zjednoczonymi miały charakter nieufności. Zasadnicza zmiana w ich relacjach nastąpiła za czasów prezydentury Billa Clintona i uzyskała inny status – Stany Zjednoczone uznały Indie jako partnera zdolnego do zapewnienia bezpieczeństwa w regionie Azji Południowej. Nastąpił rozwój w dziedzinie gospodarki w regionie, szanowanie wspólnych wartości, interesów

⁸³ S. Cohen, *The Nation and the State of Pakistan*, Washington D.C. 2002, s. 3–10.

⁸⁴ P. Chema, S. Cohen, *Perception, Politics and security in south Asia*, New York 2003, s. 34–36.

⁸⁵ S. Ahamed, *The United States and Terrorism in south west Asia*, New Delhi 2001, s. 81–89.

na poziomie regionalnym i globalnym. Za czasów Billa Clintona Indie podpisały porozumienie ze Stanami Zjednoczonymi o kolejnym kroku na drodze do partnerstwa, które daje obu stronom możliwości wzajemnej współpracy w dziedzinie gospodarki, technologii i handlu. W 2005 roku (za czasów prezydentury Georga Busha) Stany Zjednoczone zadeklarowały wspieranie w przyspieszeniu rozwoju gospodarczego Indii oraz podpisanie umowy o współpracy wojskowej. W ramach tych umów Stany Zjednoczone miały modernizować armię indyjską, prowadzić szkolenia wojskowe dla armii indyjskiej, przekazać dostęp do technologii amerykańskich. W latach 2006 i 2007 Indie i Stany Zjednoczone prowadziły rozmowy o charakterze negocjacji, mające na celu podpisanie umowy dwustronnej o wykorzystywaniu energii atomowej. Umowa ta jeszcze nie została ratyfikowana przez oba państwa. Kolejnym elementem dotyczącym współpracy między Indiami i Stanami Zjednoczonymi jest dialog strategiczny, którego celem jest współpraca w dziedzinie gospodarki, rozwoju, bezpieczeństwa, proliferacji broni masowego rażenia, walki z terroryzmem fundamentalistycznym islamskim w regionie Azji Południowej.

Obecne stosunki bilateralne między Stanami Zjednoczonymi a Indiami mają charakter partnerski, oparty na zasadzie równości, przyjaźni i wzajemnego poszanowania. Stosunki między tymi państwami rozwijają się w różnych dziedzinach: gospodarczej, wojskowej, technologicznej, energetycznej. Szczególne znaczenie ma współpraca międzynarodowa w ramach walki z terroryzmem, bezpieczeństwa narodowego, w dziedzinie lotnictwa i energii nuklearnej, stosowanej w celach pokojowych.

Współpraca ta przynosi wiele korzyści dla tych państw, z którymi Indie mają powiązania w ramach współpracy gospodarczej i dla których stanowią atrakcyjny rynek do inwestowania. W trakcie tej współpracy zostało podpisanych wiele umów handlowych, pierwsza umowa dotyczyła zakupu radarów (dla samolotów wojskowych) przez Indie od Stanów Zjednoczonych o łącznej wartości 190 mld dolarów. Kolejna umowa została podpisana przez ministra obrony Indii i sekretarza departamentu obrony Stanów Zjednoczonych i dotyczyła: prowadzenia wspólnych szkoleń, wymiany informacji, ćwiczeń wojskowych, prowadzenia wielonarodowych operacji, promowania bezpieczeństwa regionalnego i międzynarodowego, wymiany technologii, rozwoju współpracy w dziedzinie obrony⁸⁶.

Współpraca między Indiami a Unią Europejską jest oparta na zasadzie równości, przyjaźni i pokoju. Podpisana umowa partnerska zakłada prowadzenie współpracy handlowej, prowadzenie wspólnych inwestycji gospodarczych, rozwoju w dziedzinie nauki, współpracy w dziedzinie technologii, kultury i edukacji. Współpraca partnerska między Indiami a Unią Europejską jest oparta na zasadach: partnerstwa, przyjaźni i pokoju, poszanowania praw człowieka, praworządności, walki z terroryzmem, proliferacji broni masowego rażenia.

⁸⁶ J. Zajączkowski, *Indie w stosunkach międzynarodowych*, Warszawa 2008, s. 216–217.

Kierunki współpracy między Indiami a Unią Europejską mają doprowadzić do wzmocnienia współpracy gospodarczej, ochrony środowiska naturalnego, modernizacji w dziedzinie technologicznej i informatycznej – mają budować zaufanie i kreować przyjazne stosunki między państwami i obywatelami Unii Europejskiej oraz Indii.

WSPÓŁPRACA ZEWNĘTRZNA PAKISTANU Z INNYMI PAŃSTWAMI

Pakistan prowadzi współpracę ze Stanami Zjednoczonymi, Rosją i Chinami. Stosunki bilateralne między Pakistanem a Stanami Zjednoczonymi zostały nawiązane w momencie uzyskania niepodległości przez Pakistan w 1947 roku; początkowo miały charakter tylko kurtuazyjny, obecnie – nabrały szczególnego znaczenia ze względu na poprawę wewnętrznej sytuacji politycznej w Pakistanie oraz udzielenie wsparcia dla rządu Stanów Zjednoczonych⁸⁷. W ramach ogólnej, międzynarodowej walki z terroryzmem, polegającej na zwalczaniu terroryzmu i pogłębieniu współpracy multilateralnej w regionie Azji Południowej, rząd Stanów Zjednoczonych ściśle współpracuje z Pakistanem, a prowadząc międzynarodową kampanię przeciwko terroryzmowi, zobowiązał kongres amerykański do przyjęcia ustawy dotyczącej udzielenia pomocy innym państwom w ramach polityki bezpieczeństwa i współpracy wojskowej⁸⁸. Amerykańska pomoc rządowa dla Pakistanu została określona w ustawie przyjętej przez kongres, dotyczącej poszerzenia demokracji – w ramach tej pomocy Stany Zjednoczone przekazywały Pakistanowi 1,5 mld dolarów rocznie od 2010 do 2014 roku.

Geneza współpracy bilateralnej między Pakistanem a Chinami sięga okresu zimnej wojny, podczas której oba państwa intensywnie współpracowały w dziedzinie wojskowej. Stosunki bilateralne między Pakistanem a Chinami zostały nawiązane w momencie uzyskania niepodległości przez Pakistan.⁸⁹ Współpraca ta rozwijała się w dziedzinie energetyki jądrowej, formalnie państwa współpracują między sobą i umacniają relacje w różnych dziedzinach.

Pakistan jest państwem, które nie budzi sympatii z powodu zagrożeń występujących na jego terytorium, związanych z terroryzmem, fundamentalizmem religii islamskiej i silną tendencją do powstawania różnych ugrupowań separatystycznych⁹⁰.

⁸⁷ S. Nawaz, *Pakistan its Army, and the Wars Within*, Oxford 2008, s. 210.

⁸⁸ M. S. Indyk, K. G. Lieberthal, M. E. O'Hanlon, *Zmieniacz historii. Polityka zagraniczna Baracka Obamy*, Warszawa 2013, s. 90–91.

⁸⁹ F. Shaikh, *Making Sense of Pakistan*, New York 2009, s. 56–58.

⁹⁰ P. Constable, *Playing with Fire. Pakistan at War with Itself*, New York 2011, s. 10–15.

PROBLEMY SPOŁECZNE W INDIACH

Indie, jako jedno z największych państw w regionie Azji Południowej z ogromnym obszarem terytorialnym oraz dużą liczbą ludności, posiadają bardzo zróżnicowane społeczeństwo pod względem kulturowym, etnicznym i religijnym. Jako państwo jest niejednolite kulturowo – nie jest wolne od występujących problemów wewnętrznych. Większość społeczeństwa stanowią hinduiści – 80%, islam wyznaje natomiast 11,2% społeczeństwa. Indie w zdecydowanej większości zamieszkują Hindusi, ale w strukturze społecznej są również Telugowie, Bengalczycy, Marathowie, Tamilowie, Gudżaratowie i Kanadawie, Keralczycy, Sikhowie i inni⁹¹. W związku z tak dużym zróżnicowaniem społeczeństwa w Indiach występuje wiele języków. Językami urzędowym są hindi i angielski, poza nimi występują także tzw. języki pomocnicze. Oszacowano, że w Indiach jest 800 języków pomocniczych, które mają ten status oficjalnie, i aż 1700 dialektów, mających status języków regionalnych⁹².

Obecnie rozwój gospodarczy Indii nie idzie w parze z rozwojem życia społecznego. Braki sprawiedliwego podziału dóbr materialnych w państwie powodują rozwarstwienia społecznie i ekonomiczne⁹³. Toteż większość mieszkańców Indii nadal żyje w ekstremalnych i niegodnych warunkach, które powodują zagrożenia dla bezpieczeństwa obywateli. Brakuje im dostępu do podstawowej opieki zdrowotnej, edukacji, czystej wody. Bardzo istotnym problemem społecznym w Indiach jest różnica społeczna występująca między bogatymi i biednymi, wysoki poziom analfabetyzmu, wzrost licznej przestępczości zorganizowanej, handel narkotykami. Niezorganizowana urbanizacja powoduje powstawanie różnego rodzaju slumsów.

Te wszystkie wymienione problemy społeczne występujące w Indiach dotyczą bezpośrednio życia mieszkańców. Pogłębia się problem niedożywienia dzieci, związany z biedą, który dotyczy większości społeczeństwa. Problemy społeczne Indii wpływają na hamowanie rozwoju społecznego. Różnica w rozwoju społecznym zagraża bezpieczeństwu wewnętrznemu i grozi destabilizacją sytuacji politycznej państwa, a ogromna liczba ludności stanowi wyzwanie dla państwa w ramach zapewnienia bezpieczeństwa⁹⁴. Kolejnym poważnym problemem jest wysoki wskaźnik biedy i ubóstwa, które dotyczą większości mieszkańców tego regionu. Klasa średnia w Indiach jest w procesie budowania. niesprawiedliwy podział dochodu i występujące zróżnicowanie społeczne między bogatymi a biednymi powoduje frustrację i konflikty społeczne, które na ogół są wykorzystywane przez ugrupowania fundamentalistyczne, religijne.

⁹¹ *Indie w XXI wieku. Wybrane problemy*, red. A. Potyrała, M. Skobrtal, Poznań 2009, s. 6–9.

⁹² S. Wielgus, *Encyklopedia Katolicka*, t. 7, Lublin, 1997, s. 117–118.

⁹³ J. A. Dhormann, S. Thorat, *Right to Food: Food Security and Discrimination in the Indian*, New Delhi 2007, s. 9–10.

⁹⁴ A. Rudra, *Poverty and Inequality in India*, New Delhi 2008, s. 20–25.

To świadczy o słabości państwa niedbającego o rozwój społeczeństwa i interes obywateli.

Równie ważny problem społeczny dotyczy długości życia – jak wynika z badań społecznych jest jedną z najkrótszych w regionie. Słaba jakość życia i występujący wysoki wskaźnik biedy uniemożliwia społeczeństwu dostęp do dobrej opieki zdrowotnej. Następnym czynnikiem hamującym rozwój społeczny w Indiach jest występujący wysoki wskaźnik umieralności dzieci. Brak dostępu do edukacji i wysoki wskaźnik analfabetyzmu także hamują rozwój gospodarczy⁹⁵.

Według raportu z realizacji programu Komisji Organizacji Narodów Zjednoczonych do spraw Rozwoju i Azjatyckiego Banku Rozwoju, największymi problemami społecznymi w Indiach są: 1. ubóstwo dotyczące ogółu społeczeństwa, w którym aż 34,4% obywateli żyje za 1 dolara dziennie, 2. niedożywienie dzieci, które sięga 46%, 3. wskaźnik umieralności wśród dzieci. Kolejnymi wymienionymi w owym raporcie problemami dotyczącymi indyjskiego społeczeństwa są zagrożenia związane z osobami chorymi na HIV oraz handel narkotykami⁹⁶.

Rząd indyjski nie jest obojętny na problemy społeczne – czyni wszystko, by poprawić jakość życia mieszkańców. Dowodem tego jest współpraca między rządem indyjskim a różnymi organizacjami międzynarodowymi w walce z biedą; mająca na celu rozwój społeczny Indii ma charakter zinstytucjonalizowany i przebiega między rządem Indii a organizacjami międzynarodowymi, które odgrywają ogromną rolę na świecie, takie jak: Unia Europejska, Organizacja Narodów Zjednoczonych, Międzynarodowy Fundusz Walutowy, Azjatycki Bank Rozwoju, rządy Stanów Zjednoczonych, Chin, Rosji, inni partnerzy w regionie. Rząd Indii czyni wszystko w ramach polityki lokalnej, by zmniejszyć wskaźniki ubóstwa, rozwiązać problem społecznego analfabetyzmu (nie ma dostępu do powszechnej edukacji w małych miejscowościach), zapewnić dostęp do opieki zdrowotnej dla wszystkich obywateli, do czystej wody, dać możliwość korzystania z różnych źródeł energii, zapewnić dostęp do godnego mieszkania i warunków pracy oraz rozwoju społecznego. Nie ulega wątpliwości, że Indie są ogromnym państwem i mają duże możliwości, a potencjał ludzki jest w stanie z dobrej woli zmienić tę niekorzystną sytuację społeczną i gospodarczą.

PROBLEMY SPOŁECZNE W PAKISTANIE

Pakistan jest jednym z największych państw islamskich w regionie Azji Południowej. Populacja Pakistanu jest duża, ale też bardzo zróżnicowana. Struktura społeczeństwa jest niejednolita społecznie, kulturowo, językowo i etnicznie. Różnice dotyczą też wymiaru ekonomicznego.

⁹⁵ R. Radhakrishna, S. Ray, *Poverty in India*, New Delhi 2005, s. 10–15.

⁹⁶ J. Zajączkowski, *op. cit.*, s. 136–137.

Liczne i niejednorodne społeczeństwo stanowi realne wyzwanie dla władz Pakistanu, szczególnie w dziedzinie rozwoju społecznego oraz zapewnienia jedności ogólnej narodowi. Jako państwo bardzo zróżnicowane społecznie Pakistan jest narażony na występowanie wewnętrznych problemów. Jednym z nich, najbardziej uderzającym w powagę instytucji państwa, jest to, że organizacje fundamentalistyczne pokazują słabość państwa, które nie jest w stanie pełnić swoich podstawowych funkcji, dotyczących zapewnienia bezpieczeństwa obywateli, rozwoju społecznego, praworządności, przestrzegania prawa i poszanowania praw człowieka⁹⁷.

Spółeczeństwo Pakistanu jest też zróżnicowane pod względem wyznaniowym. Muzułmanie stanowią 96% ogółu, hindusi – 1,5%, chrześcijanie – 2,3%, pozostali to wyznawcy innych religii. Struktura etniczna jest również niejednolita. Największą grupą etniczną są Pendżabcyzy (około 45%), a kolejnymi co do wielkości – Pasztuni, Sindhowie, Mujahirzy, Beludźowie, Balochistanie. Każda grupa ma przedstawicieli reprezentujących jej interesy we władzach lokalnych. Ma to szczególne znaczenie, ponieważ często od przynależności do danej grupy etnicznej zależy możliwość awansu politycznego i polepszenia pozycji społecznej⁹⁸.

Spółeczeństwo Pakistanu wyraźnie dzieli się na bogatych i biednych. Brak sprawiedliwego podziału dóbr materialnych powoduje frustrację społeczną i napięcia, które mogą powodować zagrożenie stabilności politycznej i bezpieczeństwa wewnętrznego państwa przez długi czas. W Pakistanie większość społeczeństwa wie dzie życie w ekstremalnym ubóstwie. Ponadto, jako główne zagrożenia społeczne dla Pakistanu wymienia się przede wszystkim kwestie związane z brakiem dostępu do: podstawowej edukacji (analfabetyzmem), opieki zdrowotnej, czystej wody, podstawowych warunków sanitarnych, źródeł energii⁹⁹. Problem analfabetyzmu jest szczególnie trudny do rozwiązania, a ma istotny wpływ na rozwój społeczny Pakistanu, powoduje bowiem zahamowanie tego rozwoju. Według szacunków, analfabetyzm dotyczy 50,1% Pakistańczyków. Pakistan jest w stanie poprawić tę sytuację pod warunkiem istnienia dobrej woli politycznej państwa do wprowadzenia koniecznych zmian.

TERRORYZM JAKO ZAGROŻENIE DLA BEZPIECZEŃSTWA WEWNĘTRZNEGO INDII I PAKISTANU

Nie ulega wątpliwości, że terroryzm stanowi poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego państwa. Walka z terroryzmem nie jest problemem pojedynczych państw, ponieważ coraz częściej ugrupowania

⁹⁷ P. Lyon, *Conflict between Indian and Pakistan*, Oxford 2008, s. 145.

⁹⁸ M. Zia, *Present and Future of Pakistan*, New Delhi 2008, s. 30–35.

⁹⁹ A. Misra, *India-Pakistan...*, s. 201.

terrorystyczne działają w sposób bardziej zorganizowany, mają wiele komórek (w tym międzynarodowych) i nie wiążą się z jednym miejscem jako podmioty prawne. Przez ostatnich kilka lat toczy się batalia polityczna w Azji Południowej między Indiami i Pakistanem dotycząca walki z terroryzmem i zmniejszenia tendencji do powstawania w regionie Kaszmiru grup separatystycznych, a także ograniczenia działalności fundamentalistów islamskich, powiązanych z grupami terrorystów¹⁰⁰.

Walka z terroryzmem w Azji Południowej stanowi jeden z priorytetów polityki bezpieczeństwa Indii i Pakistanu. Po ataku w Bombaju władze pakistańskie deklarowały chęć współpracy z Indiami w walce z terroryzmem. Szukając winnych zamachu z zamiarem ich ukarania, władze indyjskie kierowały podejrzenia na Pakistan jako kraj, który wspiera ugrupowania terrorystyczne¹⁰¹.

Terroryzm w Azji Południowej stanowi poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa wewnętrznego wszystkich państw w regionie. Skutkuje to wielkimi falami migracji, rozwojem przestępczości zorganizowanej i handlu narkotykami. Indie traktują terroryzm jako jeden z elementów zagrożenia wewnętrznego bezpieczeństwa państwa, który może doprowadzić do destabilizacji sytuacji politycznej¹⁰². Kolejnym czynnikiem stwarzającym zagrożenie w regionie jest brak kontroli nad bronią masowego rażenia, która może być dostępna dla terrorystów. Polityka bezpieczeństwa Indii zakłada prowadzenie ostrej walki w regionie z organizacjami terrorystycznymi, w tym celu powstały koalicje międzynarodowe, nawiązano bliską współpracę ze Stanami Zjednoczonymi, Chinami i innymi państwami. Indie posiadają nowoczesną armię, która jest w stanie prowadzić walkę z terrorystami i bronić integralności terytorialnej państwa oraz jego suwerenności w razie wystąpienia agresji z zewnątrz.

Oprócz terroryzmu są także inne problemy powodujące niestabilność sytuacji politycznej państw w Azji Południowej. Destabilizacja ta wynika z problemów wewnętrznych, o których była już mowa w niniejszym artykule, ponadto duży wpływ na sytuację w regionie ma wojna w Afganistanie przeciwko ugrupowaniom terrorystycznym Talibów. Konflikty religijne między muzułmanami i hindusami także zagrażają bezpieczeństwu wewnętrznemu Indii. Celem ataków terrorystycznych są obiekty rządowe, centra handlowe, miejsca publiczne i obiekty odwiedzane przez wielu obywateli i turystów. Ataki te mają zmusić władze do ustępstw dotyczących prowadzonej z terrorystami walki i udziału w koalicji państw zaangażowanych w tę walkę¹⁰³.

Indie są państwem demokratycznym, wyznającym podstawowe wartości uniwersalne związane z Kartą Organizacji Narodów Zjednoczonych. Pro-

¹⁰⁰ R. Khan, *Afghanistan and Pakistan. Conflict Extremism, and Resistance to Modernity*, New York 2011, s. 54–55.

¹⁰¹ A. Kuszewska, *op. cit.*, s. 123–124.

¹⁰² M. Zaki, *American Global Challenges. The Obama Era*, New York 2011, s. 47–48.

¹⁰³ T. Naftali, *George W. Bush and the War on Terror*, Princeton 2010, s. 64.

wadzą pokojową politykę wobec sąsiadów i dążą do rozwiązania istniejących problemów drogą pokojową. Indie toczą w regionie różne spory, dotyczące m.in. konfliktu z Pakistanem o przebieg granic państwowych, a także konfliktu etnicznego i religijnego z ludnością pakistańską. Nierozwiązanie tych problemów nasila różnego rodzaju działalność terrorystyczną, powoduje zamachy ze strony ugrupowań fundamentalistycznych działających w Pakistanie. Atak terrorystyczny na parlament indyjski w 2002 roku – jako akt zbrodni przeciwko władzom Indii – został potępiony przez te władze i przez społeczność międzynarodową, spowodował ostrą reakcję i większe zaangażowanie w walkę z terroryzmem międzynarodowym. Nadrzędnym celem polityki bezpieczeństwa Indii jest zagwarantowanie suwerenności, integralności terytorialnej i bezpieczeństwa wewnętrznego państwa. Równie ważna jest walka przeciwko ugrupowaniom terrorystycznym opartym na religijnym fundamentalizmie¹⁰⁴.

SZANSE NA STABILIZACJĘ SYTUACJI W AZJI POŁUDNIOWEJ

Wielką szansę ustabilizowania sytuacji w Azji Południowej upatrywano w wyborach parlamentarnych w Pakistanie, które odbyły się w 2013 roku. Szansę na pozytywne zmiany i rozwój raczkującej dopiero pakistańskiej demokracji dawały także zmiany na stanowiskach szefa armii i sędziego sądu najwyższego¹⁰⁵. Pakistan odgrywa w regionie szczególną rolę ze względu na fakt, że na terenie tego państwa rezydują ugrupowania walczące z nowymi władzami Afganistanu i siłami koalicji. W perspektywie zakończenia misji w Afganistanie i wycofania Międzynarodowych Sił Wsparcia Bezpieczeństwa NATO, konieczne było przeprowadzenie rozmów pokojowych i podjęcie próby ustanowienia ładu w tym regionie. W 2012 roku ustępujący rząd pakistański odbudował napięte relacje z Afganistanem, odbyły się polityczne i wojskowe wizyty na wysokim szczeblu, zwolniono z więzień kilkudziesięciu bojowników talibskich średniej rangi¹⁰⁶. Nie przyniosło to jednak całkowitego spokoju ani stabilizacji, wciąż zdarzają się incydenty, jak chociażby wymiana ognia na terenach granicznych¹⁰⁷. Wówczas obawy wiązały się także z tym, jak rzeczywiście będą wyglądały działania władz oraz działania obywateli obu państw względem siebie. Liczono, że zmiany w strukturach armii zakończą wieloletnią walkę między Pakistańczykami i Afgańczykami.

Sytuacja wewnętrzna w Pakistanie w 2012 roku była bardzo trudna i niestabilna. Gospodarka przeżywała głęboki kryzys, rosła fala przemocy – paki-

¹⁰⁴ V. Aghai *Terrorism, An Unconventional Crime*, Washington 2011, s. 67.

¹⁰⁵ P. Kugiel, *Wybory w Pakistanie i ich międzynarodowe konsekwencje*, „Biuletyn PISM” 2013, nr 45 (1021).

¹⁰⁶ J. Healy, A. Rubin, *Afghanistan Favors India and Denigrates Pakistan*, New York 2011, s. 24–30.

¹⁰⁷ P. Kugiel, *Wybory w Pakistanie...*

stańscy Talibowie dokonywali wielu ataków, w Beludżystanie trwało powstanie, wzrosła agresja wobec mniejszości chrześcijan i szyitów w całym kraju¹⁰⁸. Dlatego wybory parlamentarne były tak wyczekiwane – mogły zmienić wiele w sytuacji nie tylko Pakistanu, ale i jego sąsiadów. Talibowie zadbali jednak, by niemożliwe było przeprowadzenie rzetelnej kampanii wyborczej, stwarzali zagrożenie terrorystyczne, ostatecznie współdecydowali o wynikach wyborów¹⁰⁹. Wybory wygrała Pakistańska Liga Muzułmańska Nawaz (PML-N) byłego premiera Nawaza Szarifa.

Sytuacja w Pakistanie nadal jest niestabilna, pakistańscy Talibowie przeprowadzają regularne zamachy terrorystyczne, które są wymierzonych przede wszystkim w pakistańskie siły bezpieczeństwa, a rząd Nawaza Sharifa podejmuje z nimi rozmowy pokojowe, mające ustabilizować sytuację w państwie i zakończyć eskalację przemocy¹¹⁰.

Szanse na polepszenie lub choćby stabilizację sytuacji w Azji Południowej są niewielkie. Niestabilność wewnętrzna państw leżących w tym regionie i problemy, z jakimi muszą sobie one radzić, by polepszyć warunki bytowe obywateli, nie sprzyjają pokojowi. Ponadto strategie mające na celu zmuszenie terrorystów do zaprzestania działań są oparte na negocjacjach, więc trudno powiedzieć, jaki będzie finał¹¹¹.

UWAGI KOŃCOWE

Relacje Indii i Pakistanu są skomplikowane od czasu powstania obu państw. Gdy podzielono Indie na dwa państwa, w regionie rozpoczęły się wielkie migracje – muzułmanie mieszkający w Indiach przenosili się do Pakistanu, a hindusi pakistańscy osiedlali się w Indiach. Migracje nie spowodowały jednak całkowitej jednolitości struktury religijnej i społecznej w Indiach i w Pakistanie. Zróżnicowane pod wieloma względami kraje od blisko 70 lat walczą o kształt granic, o prym w regionie Azji Południowej, a także o pozycję na arenie międzynarodowej. Prowadzenie dialogu jest utrudnione przez sytuację wewnętrzną obu państw, zwłaszcza zaś ze względu na zaszłości historyczne i rozwinięty w regionie terroryzm.

¹⁰⁸ „W 2012 r. w Pakistanie odnotowano ponad 3000 cywilnych ofiar przemocy terrorystycznej i politycznej – najwięcej od początku «wojny z terroryzmem» – a tylko w pierwszych trzech miesiącach 2013 r. zginęło już ok. 1000 cywilów”. *Ibidem*.

¹⁰⁹ Ł. Wójcik, *Wybory w Pakistanie. Triumf demokracji, triumf terrorystów*, „Polityka” 2013 nr 2907 z 13.05.2013: <http://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/swiat/1542741,1,wybory-w-pakistanie.read> (dostęp: 4.06.2014).

¹¹⁰ A. Kuszewska, *Czy w Pakistanie armia przejmie władzę?*, <http://www.polska-azja.pl/2014/02/14/a-kuszewska-czy-w-pakistanie-armia-przejmie-wladze/> (dostęp: 4.06.2014).

¹¹¹ R. Trivedi, *India's Relations With Her Neighbours*, New Delhi 2008, s. 80–81.

CONTEMPORARY BILATERAL RELATIONS OF INDIA AND PAKISTAN
– A DIFFICULT NEIGHBOURHOOD

Abstract: The aim of the article is to analyse the complicated relations between India and Pakistan, and the main causes of the ongoing conflict between the two countries on grounds of religious and ethnic differences, territorial dispute and political division. Strained relations resulting also from competition for military, economic, technological and nuclear influence in the region lead to an increase in security threats in the region of South Asia.

Keywords: India and Pakistan, difficult neighbours in the region, lack of trust in relations between states, political and military rivalry, threat to independence, protection of national security, difficult bilateral relation, challenges and threats